

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 342.7(477)-054.73

DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2024.1/04>

Копельців-Левицька Є.Д.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

НОРМАТИВНА ОСНОВА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВІДПОВІДНІСТЬ МІЖНАРОДНИМ СТАНДАРТАМ

У статті наголошено на важливості забезпечення прав і свобод ВПО та відповідності державної політики міжнародним стандартам у цій сфері. Зазначено, що термін «внутрішньо переміщені особи» було введено у національне законодавство у 2014 році, після початку російської агресії проти України. Натомість на міжнародному рівні ця проблема існує більш тривалий час. Наприкінці ХХ ст. у рамках ООН були розроблені Керівні принципи з питань щодо переміщення осіб всередині країни. Не маючи обов'язкового характеру, вони закріплюють загально визнані стандарти забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб для кожної держави, яка стикається з вимушеним переміщенням населення всередині країни.

Установлено, що не всі положення Керівних принципів відображені в українському законодавстві. Акцентовано на тому, що навіть поняття внутрішньо переміщеної особи у національному законодавстві не відповідає тому визначенню, яке міститься в Керівних принципах, оскільки не вказує, що при переміщенні не перетинається міжнародно визнаний державний кордон. Окреслено основні проблеми реалізації прав і свобод ВПО, зокрема, виборчих, трудових та соціальних. Наголошено, що захист прав і свобод ВПО в Україні здійснюється як національними судами, так і Європейським судом з прав людини. Зокрема, у справі «Селигененко та інші проти України» (Selygenenko and Others v. Ukraine) Європейський суд з прав людини встановив порушення Українською державою виборчих прав ВПО, які не мали змоги голосувати на місцевих виборах за місцем їхнього фактичного проживання.

Сформульовано поняття державної політики щодо ВПО і підкреслено, що вона має формуватися та реалізовуватися спільно з інститутами громадянського суспільства. Нині політика держави щодо внутрішнього переміщення визначена відповідною Стратегією, одночасно з якою прийнято операційний план на її виконання. У плані передбачені конкретні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій для формування ефективних інституційних і процедурних механізмів забезпечення прав ВПО в Україні.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, державна політика щодо внутрішньо переміщених осіб, міжнародні стандарти щодо переміщення осіб всередині країни, Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення.

Постановка проблеми. Поняття «внутрішньо переміщені особи» (далі – ВПО) з'явилося у вітчизняному праві та законодавстві порівняно недавно – під кінець 2014 року, коли був прийнятий відповідний закон, хоч фактично внутрішнє переселення людей в Україні розпочалося з часу окупації та анексії Росією Автономної Республіки Крим та війни на сході України так само за участі Росії. Сотні, а відтак тисячі людей були вимушені залишити місця свого проживання і переселитися на більш безпечні території в межах України. Спочатку, у квітні 2014 року, Верховна Рада України прийняла Закон України «Про забезпечення прав

і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», статтею 18 якого закріплювалися гарантії прав і свобод громадян України, які виїхали за межі тимчасово окупованої території: «громадянам України гарантується дотримання у повному обсязі їхніх прав і свобод, передбачених Конституцією України, у тому числі соціальних, трудових, виборчих прав та права на освіту, після залишення ними тимчасово окупованої території» [1]. Однак зростання кількості вимушених переселенців та потреба забезпечення їх прав, свобод та законних інтересів спонукали законодавця до ухвалення спеціального норма-

тивно-правового акта [2]. Особливої гостроти проблема вимушеного внутрішнього переміщення населення набула після початку повномасштабної війни Росії проти України, коли кількість ВПО суттєво зросла. На листопад 2023 року «в Україні нараховувалося 4,9 млн внутрішньо переміщених осіб, 3,6 млн з них стали переселенцями після 24 лютого 2022 року» [3].

У світовому масштабі проблема вимушеного внутрішнього переселення людей існує вже доволі давно, у зв'язку з чим наприкінці ХХ ст. на рівні ООН були розроблені «Керівні принципи з питань про переміщення осіб всередині країни» (далі – Керівні принципи) [4], які зафіксували міжнародні стандарти щодо захисту внутрішньо переміщених осіб. 2003 року Парламентська асамблея Ради Європи ухвалила Рекомендацію № 1631(2003) під назвою «Внутрішнє переміщення в Європі» (далі – Рекомендація ПАРЕ) [5], а 2006 року Керівні принципи в європейському контексті були відображені у Рекомендації Rec (2006) 6 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо внутрішньо переміщених осіб (далі – Рекомендація КМРЄ) [6]. Хоч усі вказані документи не мають юридично обов'язкової сили, Україна, як держава-член ООН та РЄ, прагне узгоджувати національне законодавство з питань забезпечення прав і свобод ВПО із загальновизнаними стандартами у цій сфері, формувати і реалізовувати на цій основі відповідну політику щодо ВПО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблемних аспектів правового статусу внутрішньо переміщених осіб, нормативного та інституційного елементів державної політики у цій сфері нині займається багато вітчизняних науковців. Серед комплексних досліджень варто відзначити колективну монографію «Механізм забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб: національний та міжнародний аспекти» за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.Я. Рогача; д-ра юрид. наук, проф. М. В. Савчина; к.ю.н., доц. М. В. Менджул [7]; дисертацію О. Я. Капінус «Особливості державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні» [8] та ін. Окремі аспекти вказаної проблеми розглядають у своїх працях І. С. Басова, І. М. Каліущенко, С. В. Мандзій, О. С. Передерій, Ю. С. Паніна й О. Я. Рогач та ін. Але, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, актуальність проблеми не зменшується, оскільки практично постає багато нових питань, які потребують вирішення, щодо реалізації прав і свобод внутрішньо переміщених осіб та гарантування їх Українською державою.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб визначити відповідність нормативно-правової основи державної політики щодо ВПО в Україні міжнародно-правовим стандартам та окреслити основні проблеми її практичної реалізації.

Виклад основного матеріалу. Міжнародні стандарти щодо статусу внутрішньо переміщених осіб, на думку І. М. Каліущенко, у широкому розумінні являють собою «сукупність принципів і норм міжнародного права, втілених у міжнародно-правових угодах, що стосуються забезпечення прав ВПО, до яких прагне будь-яка цивілізована держава як член світового співтовариства. У більш предметному (вузькому) значенні – це заснований на нормах міжнародних угод алгоритм дій, спрямованих на гарантування, охорону, захист прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, а також їх відновлення міжнародними та національними органами» [9, с. 162]. Зі свого боку, хочемо додати, що формування міжнародних стандартів щодо статусу внутрішньо переміщених осіб відображає загальну тенденцію підпорядкування міжнародного права гуманістичним ідеям, що виникла у ХХ ст. і розвивається донині. Принципи і норми, що стосуються прав і свобод ВПО, є частиною міжнародного права прав людини і міжнародного гуманітарного права, які найбільшою мірою втілюють у собі ідеї людиноцентризму міжнародного правопорядку.

Як уже зазначалося, Керівні принципи мають не обов'язковий, а скоріше декларативний характер, однак «за відносно короткий термін вони завоювали міжнародне визнання та авторитет. Регіональні організації у Європі, Африці та на Американському континенті використовують їх положення на практиці, їх застосовує у своїй роботі переважна більшість неурядових організацій для моніторингу та оцінки національної політики та законодавства» [7, с. 29–30]. Дійсно, ПАРЕ високо оцінила ці принципи, назвавши їх «стандартом для урядів та інших відповідальних органів влади, міжурядових і неурядових організацій і важливим інструментом у їхній роботі з переміщеними особами» [5]. Зі свого боку, КМРЄ підкреслив «свою прихильність до суті та положень Керівних принципів ООН і свою готовність запровадити їх у національне законодавство і програми держав-членів» [6].

Отже, забезпечення прав і свобод ВПО виступає сьогодні окремою ланкою міжнародного механізму забезпечення прав і свобод людини, що охоплює нормативний та інституційний еле-

менти. Однак це не означає, як слушно твердить І. С. Басова, що «вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб покладається виключно на міжнародні організації. Їх діяльність є лише допоміжною, а вироблені міжнародно-правові акти є додатковим джерелом на шляху їх врегулювання в національній державі. Така комплексна взаємодія дозволяє побудувати систему національного законодавства у сфері захисту внутрішньо переміщених осіб відповідно до міжнародних стандартів та сприяє ефективному врегулюванню нагальних проблем внутрішньо переміщених осіб в Україні [10, с. 64].

Зокрема, це відображається у державній політиці щодо ВПО в Україні, яка «являє собою систему правових, соціально-економічних, організаційних та інформаційних заходів за такими напрямками: здійснення міграційного контролю (реєстрація, облік) в Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб; створення нормативно-правової бази для вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб; розроблення спеціальних державних соціально-економічних програм надання екстреної допомоги суб'єктам внутрішньої вимушеної міграції, вирішення їх соціально-економічних проблем (щодо підтримки, забезпечення житлом, працевлаштування, надання безоплатної медичної допомоги, пенсійного та соціального забезпечення, належного рівня освітніх послуг, державної матеріальної та гуманітарної допомоги); проведення заходів щодо адаптації, інтеграції та реінтеграції внутрішньо переміщених осіб; запобігання дискримінації зазначеної категорії громадян» [8, с. 9].

На нашу думку, таке визначення державної політики щодо ВПО, яке пропонує О. Я. Капінус, є надто громіздким, через перелічені у ньому напрями реалізації, і водночас неповним, оскільки діяльність держави у цій сфері є багатограннішою і не обмежується вказаними напрямками. Крім того, варто додати, що партнером держави у реалізації політики щодо ВПО виступає громадянське суспільство. Тому вважаємо, що державна політика України щодо ВПО – це діяльність органів державної влади та інститутів громадянського суспільства з використанням нормативно-правових, організаційно-розпорядчих, фінансово-економічних, інформаційно-виховних та інших засобів, спрямована на забезпечення прав і свобод ВПО. Таке визначення відповідає ч. 2 ст. 3 Конституції України, згідно з якою «утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [11]. Зрештою у назві спеці-

ального закону так само закріплено «забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [2]. Зазначимо, що більшість вітчизняних науковців розкривають зміст поняття «забезпечення прав і свобод» через такі категорії, як «гарантування», «охорону», «захист»; таке тлумачення поняття «забезпечення», як твердить І. М. Каліущенко, «сприяє розширенню його правового контексту, зокрема, щодо прав і свобод ВПО» [9, с. 162]. Тобто забезпечення прав і свобод ВПО передбачає створення необхідних гарантій для повної, вільної та безперешкодної реалізації ними всіх прав і свобод, передбачених Основним Законом Української держави й міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (ч. 1 ст. 9 Конституції України [11]).

Правовою основою державної політики щодо ВПО виступають: Конституція України, Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (далі – Закон про ВПО), низка підзаконних нормативно-правових актів, прийнятих на його основі та на його виконання, а також Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та Операційний план заходів з реалізації у 2023–2025 роках Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року [12]. Найперше постає питання про зміст Закону про ВПО з точки зору його відповідності Керівним принципам. Оскільки доволі ґрунтовну відповідь на це питання містить дослідження О. Рогача та Ю. Паніної [13], обмежимось загальними зауваженнями. Дослідники дійшли висновку, що «здебільшого положення чинного законодавства України у сфері захисту прав та інтересів внутрішньо переміщених осіб відповідають змісту Керівних принципів [13, с. 182]. Але при цьому вони не звернули увагу на те, що саме визначення поняття внутрішньо переміщеної особи у національному законодавстві (ст. 1 Закону про ВПО [2]) є неповним, оскільки, на противагу визначенню в Керівних принципах, не містить вказівки на те, що переміщенні не перетинається міжнародно визнаний державний кордон.

При цьому, як слушно вказує С. Мандзій, «під час формулювання законодавчої дефініції «внутрішньо переміщена особа» не випадково використовується саме слово «переміщення», оскільки воно більш чітко вказує на вимушений або примусовий характер таких дій. У свою чергу, слово «переселення» може розумітися як у позитивному сенсі (добровільні дії по зміні постійного місця проживання, пов'язані з сімейними, еконо-

мічними, фінансовими обставинами тощо), так і носити примусовий характер (депортація). Тому терміни «вимушений переселенець», «переміщенець», «внутрішньо переміщена особа» варто розглядати як тотожні за змістом та сутністю поняття» [14, р. 140–141].

Варто погодитися з твердженням О. Рогача та Ю. Паніної про те, що «ряд важливих принципів не знайшли свого закріплення ні в Законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», ні в інших нормативно-правових актах України» [13, р. 182]. Видаються слушними окремі пропозиції науковців щодо внесення доповнень до Закону про ВПО, зокрема, про «забезпечення належного ставлення до тих категорій внутрішньо переміщених осіб, які потребують особливого захисту: вагітних жінок, дітей, інвалідів, осіб похилого віку, жінок, що мають малолітніх дітей»; [...] про «заборону примусового переміщення осіб не тільки з підстав, передбачених у ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», але й у зв'язку зі здійсненням політики апартеїду, «етнічних чисток» чи аналогічних практик; під час реалізації широкомасштабних проектів у сфері розвитку, що не виправдані з точки зору пріоритетних інтересів населення; у зв'язку зі здійсненням колективних покарань» [13, р. 182] та ін.

Водночас інші пропозиції, на нашу думку, не є виправданими, наприклад, право внутрішньо переміщених осіб шукати притулку в інших країнах безпосередньо впливає зі змісту ч. 1 ст. 33 Конституції України, де закріплено: «кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом» [11]. Вочевидь, ВПО перебувають на території України на законних підставах, і їх право вільно залишати цю територію, згідно зі ст. 64 Конституції України, може бути обмежене в умовах правового режиму воєнного стану або надзвичайного стану [11].

Низку суттєвих зауважень до змісту Закону про ВПО та практики його реалізації висловлює І. М. Каліущенко. Поділяємо думку дослідниці про те, що положення ст. 12 вказаного Закону, що передбачає втрату статусу ВПО за наявності певних підстав, не сумірно з Керівними принципами, де «не існує угодженого стандарту, який регулює припинення статусу ВПО» [9, с. 164].

За ст. 14 Закону про ВПО, «внутрішньо переміщені особи користуються тими ж правами і сво-

бодами відповідно до Конституції, законів та міжнародних договорів України, як і інші громадяни України, що постійно проживають в Україні. Забороняється їх дискримінація при здійсненні ними будь-яких прав і свобод на підставі, що вони є внутрішньо переміщеними особами» [2]. Науковці вважають це положення декларативним, бо «цей закон вже сам по собі містить положення, що є дискримінаційними по відношенню до ВПО та мають своїм наслідком їх стигматизацію. Наприклад, певні права гарантовані лише зареєстрованим ВПО (стаття 7), і водночас ВПО мають певні обов'язки, що не є типовими для інших громадян: наприклад, обов'язок не бути відсутнім протягом більше 60 днів у зареєстрованому місці проживання (стаття 12)» [7, с. 84].

Указаним не вичерпується декларативність багатьох норм Закону про ВПО, оскільки на практиці виникло надзвичайно багато проблем щодо практичної реалізації внутрішньо переміщеними особами своїх прав і свобод. На це вказують Т. Цимбалістий та А. Блашак: «громадські організації, які надають допомогу внутрішньо переміщеним особам, констатують сталі труднощі, пов'язані із припиненням, відмовою в нарахуванні соціальних виплат, бюрократичністю процедури перевірки, проблемами з відновлення документів (паспортів, документів про освіту, правостановлювальних документів на майно, інші), отриманням субсидій тощо» [15, с. 129].

Практична реалізація законодавства щодо ВПО покладається на Кабінет Міністрів України, центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування. 2016 р. в Україні було утворено Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України, яке 2020 р. перейменовано на Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, серед завдань котрого – «забезпечення формування та реалізація державної політики з питань: [...] внутрішньо переміщених осіб та громадян України, які покинули своє місце проживання на тимчасово окупованій території внаслідок або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту та/або тимчасової окупації частини території України та виїхали за кордон, сприяння реалізації їх прав і свобод та створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання або інтеграції за новим місцем проживання» [16].

Важливу роль у забезпеченні прав ВПО відіграють суди, оскільки ст. 13 Закону про ВПО

надає їм право оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб до суду в порядку, визначеному законом [2]. Наприклад, місцевими адміністративними судами в 2019 році розглянуто усього 10 752 справи у сфері захисту соціальних прав внутрішньо переміщених осіб, при цьому «значна частка (98% у 2019 році) задоволених судами першої інстанції позовів та показник результатів перегляду рішень в апеляційному порядку (73% залишених у силі) свідчить про обґрунтованість вимог внутрішньо переміщених осіб, та здебільшого правильне вирішення таких справ судами» [17, с. 3–4]. У Верховному Суді так само розглядалися справи у спорах за участю внутрішньо переміщених осіб [17, с. 6–51]. Варто також додати, що ВПО, згідно з Конституцією України, мають право «після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна» [11]. Таку думку висловлює й О. Передерій: міжнародні правозахисні механізми «є важливим елементом реального захисту прав внутрішньо переміщених осіб, у тому числі й тоді, коли національні механізми захисту не спрацювали» [18, с. 31]. Це підтверджує й Рекомендація КМРС: «внутрішньо переміщені особи, незважаючи на їхнє переміщення, залишаються громадянами своєї країни, які мають право на здійснення в повному обсязі прав людини і гарантій міжнародного гуманітарного права» [6].

Так, у справі «Селигененко та інші проти України» (*Selygenenko and Others v. Ukraine*) Європейський суд з прав людини встановив порушення Українською державою виборчих прав ВПО, що полягало у дискримінаційній відмові дозволити внутрішньо переміщеним особам голосувати на місцевих виборах за місцем їхнього фактичного проживання. ЄСПЛ зобов'язав Україну виплатити 4 500 євро кожній із заявниць як компенсацію моральної шкоди [19].

Відзначимо, що намагання держави вирішити проблеми правового регулювання забезпечення прав і свобод ВПО шляхом ситуативних змін і доповнень до чинного законодавства загалом не мали позитивних результатів. Саме тому був застосований комплексний підхід: Мінреінтеграції за підтримки Ради Європи, міжнародних і громадських організацій, які займаються захистом прав внутрішньо переміщених осіб, розробив

Стратегію державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року (далі – Стратегія). 9 лютого 2023 р. проєкт Стратегії був оприлюднений на сайті Мінреінтеграції для громадського обговорення [20], результати якого тією чи іншою мірою були враховані при розробці пропозицій до проекту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року» [21]. На нашу думку, залучення громадянського суспільства до розробки цього документа свідчить про зміну вектору державної політики щодо ВПО з патерналістського на партнерський, що матиме своїм наслідком якісні зміни як у законодавстві, так і в практиці його реалізації.

Стратегія була схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. одночасно із затвердженням відповідного операційного плану на 2023–2025 роки [12], оскільки без останнього Стратегія виступає лише «програмним документом публічної політики» (ст. 23 Закону України «Про правотворчу діяльність» [22]). Стратегія та операційний план потребують окремого ґрунтовного аналізу, який у рамках цього дослідження не уявляється можливим. Водночас відзначимо перші результати реалізації Стратегії. Зокрема, нею передбачено «створення та функціонування консультативно-дорадчих органів з питань, що стосуються внутрішнього переміщення, на місцевому рівні» [12]. Постановою уряду від 4 серпня 2023 р. було затверджено Примірне положення про Раду з питань внутрішньо переміщених осіб, згідно з яким вона є «консультативно-дорадчим органом при Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній, Київській та Севастопольській міській, районній державній (військовій) адміністрації, який утворюється на підставі розпорядження Ради міністрів Автономної Республіки Крим, розпорядження голови місцевої державної адміністрації (начальника військової адміністрації) для участі у реалізації регіональної політики у сфері забезпечення та захисту прав та інтересів внутрішньо переміщених осіб, сприяння діяльності територіальних громад у розвитку ефективних механізмів їх адаптації та інтеграції» [23].

Отже, прийняття Стратегії підтверджує посилення уваги держави до викликів нечуваного за масштабами внутрішнього переміщення населення, спричиненого повномасштабною російською агресією. Вона передбачає системну і всебічну підтримку ВПО державою з активним

залученням інституцій громадянського суспільства, передовсім самих ВПО, за сприяння міжнародних організацій та іноземних держав.

Висновки. Вимушене внутрішнє переміщення осіб в Україні зумовлене зовнішніми чинниками – російською окупацією Автономної Республіки Крим і частини Сходу України, внаслідок чого виникла потреба належного забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб, яка набула особливої гостроти через зростання кількості ВПО після початку повномасштабного російського вторгнення 24 лютого 2022 р. Незважаючи на прийняття

Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та низки підзаконних нормативно-правових актів, держава не в змозі виконати це завдання без активної участі громадянського суспільства. На сучасному етапі актуальним є повне узгодження національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб та формування ефективних інституційних і процедурних механізмів забезпечення прав ВПО шляхом реалізації Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення.

Список літератури:

1. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (дата звернення: 16.12.2023).
2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1706-18> (дата звернення: 16.12.2023).
3. Кузьмич О. Стало відомо, скільки в Україні переселенців / ТСН. 12.11.2023. URL: <https://tsn.ua/politika/stalo-vidomo-skilki-v-ukrayini-pereselenciv-2448718.html> (дата звернення: 16.12.2023).
4. Керівні принципи з питань про переміщення осіб всередині країни: ООН, 1998. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/IDPersons/GPUkrainian.pdf> (дата звернення: 16.12.2023).
5. Рекомендація ПАРЕ № 1631(2003) «Внутрішнє переміщення в Європі». URL: <https://pace.coe.int/en/files/17163> (дата звернення: 16.12.2023).
6. Рекомендація Rec (2006) 6 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо внутрішньо переміщених осіб. URL: <https://rm.coe.int/16806b5ab1> (дата звернення: 16.12.2023).
7. Механізм забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб: національний та міжнародний аспекти / [С. Б. Булеца, О. І. Котляр, Я. В. Лазур та ін.]; за заг. ред.: д-ра юрид. наук, проф. О. Я. Рогача; д-ра юрид. наук, проф. М. В. Савчина; канд. юрид. наук, доц. М. В. Менджул. Ужгород: РІК-У, 2017. 348 с.
8. Капінус О. Я. Особливості державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні : автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.01. Івано-Франківськ, 2021. 21 с.
9. Каліущенко І. М. Міжнародно-правові стандарти забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб та їх впровадження в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 2. С. 161–164. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2016/47.pdf (дата звернення: 16.12.2023).
10. Басова І. С. Внутрішньо переміщена особа як суб'єкт права соціального забезпечення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Одеса, 2019. 216 с.
11. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 16.12.2023).
12. Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.04.2023 № 312-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 16.12.2023).
13. Рогач О., Паніна Ю. Відповідність українського законодавства міжнародним стандартам захисту прав внутрішньо переміщених осіб. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 4/2. Р. 175–183. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/14714> (дата звернення: 16.12.2023).
14. Мандзій С. Вимушена внутрішня міграція: порівняльно-правова характеристика понятійно-категоріального апарату. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2021. № 2 (38). Vol. 2. Р. 134–143. DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.2.2.23>.
15. Цимбалістий Т., Блащак А. Правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 4(20). С. 126–130. DOI: <https://doi.org/10.35774/app2019.04.126>.
16. Положення про Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 08.06.2016 № 376 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 06.05.2020 № 371). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.12.2023).
17. Огляд судової практики Верховного Суду у спорах, що виникають із правовідносин у сфері захисту соціальних прав внутрішньо переміщених осіб та практики щодо застосування положень Євро-

пейської соціальної хартії (переглянутої) від 3 травня 1996 року. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 01.01.2018 по 01.10.2020. Київ, 2020. 51 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Ogliad_VS.pdf (дата звернення: 16.12.2023).

18. Передерій О. Проблеми захисту прав внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 28–33. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2023-2-28-33>.

19. Селигененко та інші проти України (Selygenenko and Others v. Ukraine) – 24919/16 і 28658/16. Рішення ЄСПЛ від 21.10.2021. URL: <https://rm.coe.int/legal-summary-selygenenko-and-others-v-ukraine-ukr/1680a595f2> (дата звернення: 16.12.2023).

20. Оприлюднюємо для громадського обговорення проект Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення / МінРеінтеграції. 09.02.2023. URL: <https://minre.gov.ua/2023/02/09/oprylyudnyuyemo-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-strategiyi-derzhavnoyi-polityky-shhodo-vnutrishnogo-peremishhennya/> (дата звернення: 16.12.2023).

21. Пропозиції до проекту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року» / МінРеінтеграції. URL: https://minre.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/zvit_obgovorennya.pdf (дата звернення: 16.12.2023).

22. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (дата звернення: 16.12.2023).

23. Про затвердження Примірного положення про Раду з питань внутрішньо переміщених осіб: постанов Кабінету Міністрів України від 04.08.2023 № 812. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/812-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.12.2023).

Kopeltsiv-Levytska Ye.D. NORMATIVE BASIS OF THE STATE POLICY ON INTERNALLY DISPLACED PERSONS IN UKRAINE AND ITS COMPLIANCE WITH INTERNATIONAL STANDARDS

The article emphasizes the importance of protecting the rights and freedoms of IDPs and ensuring that state policy is in line with international standards. It notes that the term 'internally displaced persons' was introduced into domestic law and legislation in 2014, following the start of Russian aggression against Ukraine. This problem has existed at the international level for a considerable period. In the late twentieth century, the United Nations developed the Guiding Principles on Internal Displacement. Although not mandatory, these standards are used by every state that faces forced internal displacement to ensure the rights of internally displaced persons.

The study revealed that Ukrainian legislation does not fully reflect all provisions of the Guiding Principles. It is worth noting that the definition of an internally displaced person in national legislation does not align with the definition provided in the Guiding Principles, as it fails to specify that displacement does not cross an internationally recognized state border. The article outlines the main challenges faced by internally displaced persons (IDPs) in Ukraine, particularly in regards to their electoral, labor, and social rights. It is noted that the protection of IDPs' rights and freedoms is the responsibility of both national courts and the European Court of Human Rights. The European Court of Human Rights found that the Ukrainian state violated the electoral rights of internally displaced persons (IDPs) who were unable to vote in local elections at their actual place of residence in the case of 'Selygenenko and Others v. Ukraine'.

The state policy on internal displacement should be formulated and implemented jointly with civil society institutions. The current policy is defined by the relevant strategy, which includes an operational plan for implementation. The plan outlines actions for public authorities, local self-government bodies, and non-governmental organizations to establish effective institutional and procedural mechanisms that ensure the rights of internally displaced persons (IDPs) in Ukraine. The plan is based on international standards for internal displacement and the Strategy of State Policy on Internal Displacement.

Key words: internally displaced persons, state policy on internally displaced persons, international standards on internal displacement, Strategy of State Policy on Internal Displacement.